

Wandelroute

Orvelte en Orvelterzand

We hoeven u niet te vertellen dat Orvelte één van de mooiste Drentse dorpen is. Wie kent Orvelte niet? Alom wordt het dorp genoemd als één van de meest gave exemplaren van het Drentse esdorp. Vandaag laten we u kennismaken met de meer onbekende kanten van Orvelte. We maken een wandeling door het veld ten westen van het dorp, langs de oude Noordesch en aan de overkant van het Oranjekanaal. Daar ligt één van de weinige overgebleven stukken van het Ellertsveld: het Orvelterzand dat sinds jaar en dag eigendom van de Stichting Het Drentse Landschap is.

1 Ga vanaf de parkeerplaats linksaf richting dorp. Bij het tolhuis loopt u meteen linksaf het dorp uit. Voorbij de boerderijen neemt u rechtsaf het klinkerweggetje Kromboom.

Omdat Orvelte destijds één van de weinig overgebleven gave Drentse esdorpen bleek, is het dorp een ingrijpende ruilverkaveling bespaard gebleven. In 1961 werd Orvelte aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Vanaf eind jaren zestig begon de Stichting Orvelte de monumentale boerderijen in het dorp te kopen. Men probeerde het dorp eruit te laten zien zoals het er halverwege de negentiende eeuw uitzag. Tegelijkertijd ging Staatsbosbeheer in de omgeving van Orvelte esgronden en weilandjes verwerven om ze op de ouderwetse manier te gaan beheren. Toen de Stichting Orvelte in 1999 in de problemen kwam, heeft Het Drentse Landschap zich ontfermd over het beheer van de eigendommen. Staatsbosbeheer en Het Drentse Landschap werken sindsdien nauw samen bij het beheer van dit unieke stukje Drents esdorpenlandschap. In de Dorpsstraat vindt u een informatiecentrum van beide natuurorganisaties.

2 Kromboom wordt een asphaltweggetje. Neem eerste pad links richting Reijntjesveld. Bij de bosrand rechtsaf. Aan het eind van de bosrand ziet u de IJzertijdboerderij.

De vondsten van sporen van bewoning bij de aanleg van de nieuwe 'rondweg' ten zuiden van Orvelte brachten archeologen op het idee een boerderij uit de IJzertijd na te bouwen. Dit tijdperk begon circa 750 v.Chr. en duurde tot het begin van de jaartelling. Uitgangspunt was de opmeting van één van de plattegronden van een boerderij die op het Hijkerveld gevonden was. Eiken palen vormen het skelet van de boerderij in Orvelte. De wanden zijn gevlochten van twijgen en aangesmeerd met leem. Op het dak ligt riet. Een schoorsteen is er niet. De rook van het haardvuur verdwijnt gewoon door het rieten dak. Binnenin heeft de boerderij één grote ruimte. Hier leefde het boerengezin samen met hun dieren. (Het zou tot in de achttiende eeuw duren voor in Drenthe een scheidingsmuur tussen de woning en het bedrijfsgedeelte normaal was. Ook in de Bruntingerhof, de oudste boerderij in het dorp Orvelte, leefden in het begin mens en dier nog in één ruimte.)

© Topografische Dienst Emmen

foto: Geert de Vries

Situatie rond 1900

foto: Joop van de Merbel

Lengte route 8 km (U kunt de tocht halveren door bij de Orvelterbrug (nummer 8 in de beschrijving) terug te gaan naar het dorp. Bewaar dan het 'rondje Orvelterzand' voor een andere keer. Het startpunt is dan de parkeerplaats bij punt 11.

Benodigde tijd 2 à 2½ uur

Begaanbaarheid paden

Uitstekend te belopen (In natte jaargetijden zijn enkele paden aan het begin van de wandeling wellicht wat modderig).

Honden Niet toegestaan op het Orvelterzand vanwege de Schotse hooglanders.

Startpunt Parkeerplaats aan de westkant van het dorp, d.w.z. aan de kant van Westerbork, kosten €3,00 (parkeerautomaat bij de uitgang).

GPS-coördinaten startpunt
N 52° 50' 33.04" / O 06° 39' 13.80"

Openbaar vervoer Vanaf NS-station Assen of Beilen de bus richting Zweeloo nemen. Zie www.9292ov.nl of bel (0900) 9292.

foto: Jaap de Vries

Orvelterzand

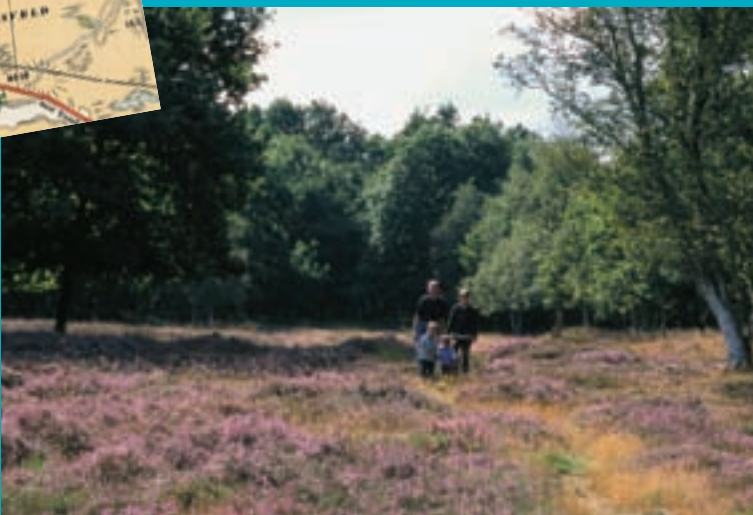

foto: Jaap de Vries

3 Vanaf de boerderij loopt u terug naar het punt bij de bosrand en vervolgt u uw weg over de akker. Het pad brengt u terug naar het weggetje Kromboom. Daar gaat u linksaf.

4 Na ongeveer 150 meter gaat u rechtsaf het veld op (paaltje met geel-rode markering). Steek het veld recht over tot aan de sloot. Blijf de sloot volgen.

U loopt over het Rustveld, een tot landbouwgrond ontgonnen heideveld. Onder andere door het gebied te laten begrazen probeert Staatsbosbeheer de natuur hier nieuwe kansen te geven en zo de effecten van de ontginning weer terug te draaien. Regelmatig loopt in dit gebied de schaapskudde van Orvelte. Deze kudde telt zo'n 300 Schoonebeker heideschappen. De schaapskooi vindt u aan het begin van de Schapendrift in het dorp.

5 Een bruggetje brengt u naar de overkant van de sloot. U steekt de bossingel door en komt uit op een breed pad, het Stokkakersdiekie waar u rechtsaf gaat.

6 Het Stokkakersdiekie brengt u naar de brede Schapendrift. Ga linksaf, de zandweg wordt een klinkerweggetje. Ga daar niet rechtsaf, maar blijf de weg rechtdoor volgen. Na enkele bochten houdt u voorbij het Orvelterstroompje op de driesprong rechts aan.

Langs de Schapendrift bracht de scheper van Orvelte zijn kudde naar het Ellertsveld ten noorden van het dorp.

Struikgewas aan weerszijden moest voorkomen dat de dieren zich onderweg aan het akkergewas op de essen te goed gingen doen.

Links van het pad ligt de Noordesch, in totaal zo'n acht hectare groot en verdeeld in meer dan vijftig akkertjes. Staatsbosbeheer is hier jaren geleden begonnen om de oude akkergewassen weer in te zaaien. Het belangrijkste product is Winterrogge. Daarnaast worden onder andere aardappelen, Boekweit, Haver en voederbieten verbouwd. Met deze oude gewassen keerden ook 'ouderwetse' akkerkruiden als Korenbloem, Kamille en Korensla terug.

Rechts van de Schapendrift liggen weilandjes die afwateren op het Orvelterstroompje. Verderop op de Schapendrift passeert u het (gekanaliseerde) stroompje.

7 Ga bij het Oranjekanaal rechtsaf.

Halverwege de negentiende eeuw was een dorp als Orvelte nog helemaal van het Ellertsveld afhankelijk. Voor een vruchtbare es was veel schapenmest nodig. Om een grote kudde schapen te kunnen houden moest je over een flink heideveld kunnen beschikken. U kunt zich dan ook voorstellen dat de boeren de aanleg van het Oranjekanaal met lede ogen aanschouwden.

Desondanks gingen in 1853 de Drentsche Veen en de Midden Kanaal Maatschappij vol enthousiasme aan de slag. Men slaagde erin om binnen een paar jaar een kanaal aan te leggen van de Drentsche Hoofdvaart naar de Bargerven bij Emmen. Economisch gezien is het kanaal nooit een succes

geworden. Er waren teveel sluizen en het Oranjekanaal bleek te ondiep!

8 Steek het kanaal bij de Orvelterbrug over, ga aan de overkant even linksaf en neem na ongeveer 25 meter het pad rechtsaf. Volg dit pad over het land en langs de bosrand.

Vroeger strekte zich hier het eindeloze Ellertsveld uit, nu is het aardappelland zover als het oog reikt. Het veld verloor zijn functie als 'mineralenreservoir' toen de kunstmest de rol van de schapenmest overnam. Daarna duurde het overigens nog heel wat jaren voor het Ellertsveld interessant voor investeerders werd. Dit deel van het veld werd pas na de Tweede Wereldoorlog ontgonnen.

9 Via het wildrooster gaat u rechtsaf het Orvelterzand op. Volg linksaf de paaltjesroute (paarse koppen).

Het Orvelterzand is een restant van het Ellertsveld. Toen de Stichting Het Drentse Landschap het terrein begin jaren zeventig in bezit kreeg, was de heide bezig vol te groeien. Besloten werd de 'verbossing' een halt toe te roepen door het terrein door schapen en later door Schotse hooglanders te laten begrazen. Lopend over het Orvelterzand kunt u goed zien dat de 'grazers' een buitengewoon waardevolle bijdrage kunnen leveren aan het in stand houden van een heidelandschap. Het deel van het Orvelterzand waar de route door loopt, heeft zich in de loop van de jaren ontwikkeld tot een fraaie 'boomheide'.

Op enkele plaatsen is nog goed te zien

waar het Orvelterzand zijn naam aan te danken heeft, want er komt nog altijd – zij het op kleine schaal – open stuifzand voor. Vroeger werd het zand losgemaakt door de schapenhoefjes en het steken van heideplaggen. Tegenwoordig zijn het vooral de hooglanders die de begroeiing steeds weer open-trappen.

10 De paaltjesroute brengt u via het wildrooster naar de overkant van het Orvelterzand. Aan de andere kant van het raster meteen rechtsaf de laan volgen. Op het laatst buigt het pad naar links naar de weg.

De route laat heel fraai zien wat er met de 'grote stille Drentse heide' gebeurd is. Een deel werd ontgonnen tot landbouwgrond, u zag het toen u het Oranjekanaal passeerde. Een ander deel was te slecht, te zanderig en te geaccidenteerd om te ontginnen. U merkte het op het Orvelterzand. En dan had je nog grond die te slecht voor landbouwgrond was, maar te goed om zo maar te laten liggen. Je kon hier immers altijd nog een productiebos met dennen, sparren en lariksen aanleggen. U ziet zo'n bos links van het pad. Het is eigendom van Staatsbosbeheer.

11 Op de weg gaat u rechtsaf naar het Oranjekanaal. Daar weer rechtsaf terug naar de Orvelterbrug. U kunt het beste het pad tussen de bomen en de sloot nemen.

foto: Jooop van de Merbel

Op zoek naar de geschiedenis van Orvelte

In Orvelte wandelt u over keienstraatjes langs oude boerderijen met prachtige erven. Naast exposities worden er ook bijzondere verzamelingen van ambachtelijke spullen en kunstnijverheid tentoongesteld. Van het vroege voorjaar tot het late najaar worden er in het dorp allerlei evenementen georganiseerd. Orvelte is voor voetgangers en fietsers vrij toegankelijk. Voor sommige bezienswaardigheden moet een toegangsprijs worden betaald. Het informatiecentrum van Stichting Het Drentse Landschap aan de Dorpsstraat 1a is vrij toegankelijk. In het nabij gelegen Ottenshoes kunt u de spectaculaire multimedialaavoorstelling Het Orvelter Dagboek bekijken. Het Amerikaanse meisje Kathy Williams vindt het dagboek van haar overgrootmoeder, die rond 1900 onderwijzeres in Orvelte was. Haar overgrootmoeder emigreerde naar Amerika, maar waarom? Vanwege een ongelukkige liefde? Kathy gaat in Orvelte op zoek naar het verleden van overgrootmoeder.

Voor kinderen is er een leuke kinderknappzakroute uitgezet: www.kinderknappzakroutes.nl
Zie voor meer informatie over wat er in Orvelte te zien en te doen is, de website op het adres www.orvelte.net.

12 Vanaf de brug brengt de Brugstraat u terug naar Orvelte. Ga rechtsaf het dorp in om wat rond te kijken. Via de Dorpsstraat komt u terug bij de parkeerplaats.

Van de zeventien boerderijen die het dorp vroeger telde, zijn er acht overgebleven. Een deel van de overige

huisplaatsen is in de loop van de tijd herbouwd met oude panden elders uit Drenthe. De grootste en 'oudste' boerderij van het dorp is de Bruntingehof. Deze vakwerkboerderij is in 1968 hierheen verplaatst vanuit Bruntinge. De oudste delen van de boerderij stammen uit circa 1650.

Het Drentse Landschap

© Stichting Het Drentse Landschap (derde druk, mei 2011)

Bezoekadres: Kloosterstraat 5 - 9401 KD Assen – Postadres: Postbus 83 – 9400 AB Assen

Tel. (0592) 31 35 52 – e-mail: info@drentslandschap.nl – www.drentslandschap.nl